

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

PROF. DR. METİN AKAR'A ARMAĞAN

(Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2021)

Elif ÖKSÜZ GÜNEŞ

Doç. Dr., Karadeniz Teknik
Üniversitesi
elif.oksuz@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2870-8305>

**Yaşanan Gerçeklikten Kurguya,
Türküden Öyküye: Naki Tezel'in
Gülnazik Adlı Öyküsü**

*From Live Reality to Fiction, From Folk Song to Story:
Naki Tezel's Story Titled "Gülnazik"*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 01.10.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 29.10.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2021

Atıf/Citation

ÖKSÜZ GÜNEŞ, E. (2021). Yaşanan Gerçeklikten Kurguya, Türküden Öyküye: Naki Tezel'in "Gülnazik" Adlı Öyküsü. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 2480-2495.
<https://doi.org/10.34083/akaded.1002708>

ÖKSÜZ GÜNEŞ, E. (2021). From Live Reality to Fiction, From Folk Song to Story: Naki Tezel's Story Titled "Gülnazik. *Journal of Academic Language and Literature*, 5(4), 2480-2495.
<https://doi.org/10.34083/akaded.1002708>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Milli Mücadele, İtilaf Devletleri tarafından toprak bütünlüğü tehdit edilen Türk milletinin bağımsızlık savaşının adıdır. Osmanlı Devleti bir taraftan işgalci dış güçlerle siyasi, sosyal, askeri çatışmalar içinde iken diğer taraftan bünyesinde barındırdığı milletlerin diğer soydaşlarıyla, dindaşlarıyla birleşme ve özerklik arzusunu engelleme çabasıyla büyük bir mücadele verir. Biz'i oluşturan Türklerin büyük çoğunluğunun içinde bulunduğu bu kaos sürecinde 'öteki' ile işbirliği yapmanın doğru olacağı yönündeki girişimler, geniş bir coğrafyaya yayılan devletin gücünü zayıflatır. Milli Mücadele'nin başarı ile sonuçlanmasını zorlaştıran bu durum, kendi milletinin kolektif çıkarlarından ve vatanından vazgeçen yozlaşmış tipleri yaratır.

Siyasi kırılmaların belirlediği var olma-yok olma savaşı sürecinde Yunan ordusunun ve onların işbirlikçilerinin toprak işgalinden sonra fiziksel, psikolojik şiddetle derinleşen uygulamaları halk hikâyelerine, türkülere yansır. Yaşanan gerçeklikten hareketle kurgusal gerçekliğe taşınan anlatılarla onların çeşitli varyantları, millî hafızayı canlandırma işlevi kazanır. Bu metinlerden biri Batı Anadolu'da Nazik/Gülnazik adlı genç kadının yaşadıklarının aktarıldığı "Gülnazik" anlatısıdır. "Gülnazik" anlatısını hikâye türünün imkânlarıyla yeniden kurgulayan Naki Tezel, Yunan zabitin Gülnazik'i Türk topraklarına tecavüzün uzantısı şeklindeki işgali sonrasında fiziksel ve tinsel yalnızlığının daima hatırlatılacağı Atina'ya götürüşünü anlatır.

Bu çalışmada "Gülnazik" hikâyesi bağlamında Batı Anadolu'nun işgali sırasında varlık alanları zorla ellerinden alınanların yaşadığı trajedi ile kendi bireysel çıkarlarını öncelleyen ötekilerin görünümleri yozlaşma, yabancılaşma, özlem temleri çerçevesinde tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: yabancılaşma, yozlaşma, türkü, özlem, öteki.

Abstract

The War of Independence is the war of the Turkish people fought against the occupying Allied Powers for freedom. The Ottoman Empire was, on the one hand, in political, social and military conflicts with the occupying foreign actors while, on the other, showing a great struggle to ensure unity with the societies under the Empire sharing the same roots or religion and to prevent autonomy. In this period of chaos which most of "us" Turks experienced, the opinion that it would be more accurate to cooperate with "the other" accelerated the fall of the Empire, which expanded across a wide territory, by weakening the power. This condition which made it difficult to achieve success in the War of Independence created degenerated individuals who renounced their motherland and the collective interests of their people.

In this battle of life and death determined by political failures, the practices of the Greek army and their collaborators extending from occupation to physical and psychological violence have been reflected to folktales and folk songs. The narratives inspired from reality

and represented in fiction and their variants undertook the role to revive the national memory. One of these works is the narrative known as *Gulnazik*. Having revised the narrative of “*Gulnazik*” according to the limitations of the story genre, Naki Tezel tells following the abuse of *Gulnazik* by the Greek officer which is an extension of the intrusion into Turkish territories, the woman is taken to Athens where she will always be reminded of physical and spiritual loneliness.

Considering the tale of “*Gulnazik*” by Naki Tezel, this study analyses within the framework of themes of degeneration, alienation and longing the tragedy of the people who were deprived their lands during the occupation of the Western Anatolia.

Keywords: alienation, corruption, folk song, longing, the other.

Giriş:

Naki Tezel, Türk masallarının yabancı dillere çevrilmesi ve bu masalların Anadolu dışında tanınırlığının sağlanması başta olmak üzere masal çalışmaları ve derlemeleri yapan folklor araştırmacısıdır. Lise öğreniminden sonra İstanbul Belediyesi İstatistik ve Neşriyat Şubesi’nde çalışmaya başlayan Tezel, 1940 yılında İstanbul Üniversitesi hukuk fakültesinden mezun olur. Ankara Valiliği Maiyet Memuru, Cebeci Nahiyesi Müdürü, Nallıhan ve Avanos kazaları Kaymakam vekili, Sümerbank’ta uzman, Basın Yayın Genel Müdürlüğü İç Yayın Dairesi Raportörü Şube Müdürü, İç Basın Müdürü, Ticaret Bakanlığı Maden İdaresi Genel Müdür Yardımcısı, İşçi Sigortaları Kurumu Yönetim Kurulu Üyesi, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürü, Sosyal Sigortalar Kurumu Müşaviri gibi memurluk görevlerinde bulunur. Çalışırken edebiyat ve folklor araştırmalarını bırakmayan yazar, bu süreçte “Tezel, Tezel Amca, Şerif Halil Paşa, N.T., M. Korkusuz” (Altunbay, 2019) imzalarıyla eser vermeye devam eder. “Halk Bilgisi Haberleri, Ülkü, Türk Folklor Araştırmaları, Konuşmalar, Hisar, Köy Postası, Türk Yurdu, Yücel gibi dergilerde derleme ve araştırmalar yayımla[r ve] daha çok masallarla ilgili çalışmalarıyla” (Tümen, 2018, s. 6) bilinir.

İstanbul Masalları, Köroğlu Masalı, İstanbul Rivayeti, Çocuk Masalları, Ala Balık, Altın Tas, Beybörek, Yeşil Kuş, 80 Göz, Şamdam Kız, Fatma Nine, Korkusuz Sultan, Konuşan Kaval, Contes Populaires Turcs, Elmas İşlemeli Kılıç, Küçük Sultan’ın Güvercini, Limon Kız, Üç Güzel Masal, Kayıp Sultan, Talik Kuşu, Altın Bülbül, Türk Masalları adlı eserlerinin yanı sıra “Bilmeceler ve Maniler”, “Türk Halk Bilmeceleri” adlı bilmece kitapları; Türkiye-Avustralya İşçi Antlaşması Münasebetiyle Avustralya Hakkında Bir İnceleme, Türkiye Folklor ve Etnografya Kılavuzu adlı eserleri de bulunur. Yazarın tek öykü kitabı ise Yıkılan Köprü adını taşır.

Derlediği masalları yayımlarken “kaynak kişilerin anlattığını aynen vermek yerine, olay ve motiflerini bozmadan kendine göre yeniden kaleme almasıyla”

(Tümen, 2018, s. 7) dikkat çeken Tezel, hikâyelerinde de benzer bir yöntemi tercih eder. Yazarın efsane, yaşanan gerçeklik ve türkülerin hikâyesini dönüştürerek yeniden inşa ettiği öykü türündeki tek metni olan Yıkılan Köprü adlı eserinde "Yıkılan Köprü, Yarın Görüşürüz, Mektepçi, Suçlu, Küçük Kahraman, Bir Efsane, Garip Ayşe, Kanbur Doktor, Deli Recep, Namus, Köylü Sanatkâr, Güllü, Çoban Kızın Babası, Yatır, Vatan İçin, Gülnazik" olmak üzere toplam 16 metin bulunur. Bu hikâyelerde halk edebiyatı unsurlarından yararlanılarak Milli Mücadele yıllarında vatanın içinde bulunduğu durum milli bilinç, bu bilinçle sahip olmayanların yozlaşması, yalnızlık ve aşk temaları çerçevesinde panoramik bakış açısıyla kurgulanır.

Gülnazik Anlatısı Hakkında

"Gülnazik", Milli Mücadele yıllarında Yunanlıların Ege bölgesini işgali sırasında Gülnazik/ Nazik adlı genç bir kadının yaşadıklarını anlatan Batı Anadolu'da varyantları bulunan; Gülnazik, Nazik, Nazik Gelin, Atina'nın Urganı, Atina gibi adlarla derlenen bir anlatıdır. Varyantların her birinde olay birimlerindeki farklılığa bağlı olarak metin içerisinde başkişinin söylediği türküler değişiklik gösterir. "Manisa-Simav, Konya-Ilgın, Kayseri-Gesi, Edirne-Uzunköprü, Balıkesir-Dursunbey, Kütahya-Taşanlı, Çorum-Ankara, Sivas-Zara, Denizli-Çal, Kütahya-Gediz, Eskişehir-Sivrihisar gibi yerlerde bu ağıt-türkünün" (İvgin, 2018, s. 643) farklı türevleri tespit edilir. Ferya Çalış'ın Eskişehir Dumluca'da Yunan ordusu, yaşadıkları köye geldiğinde altı-yedi yaşlarında olan Şerife Ebe adlı kaynak kişiden derlediği metinde Batı Anadolu'daki durum; Yunan ordusunun arpa yığınlarını, evleri, buğdayları, tarlaları, insanları yakışı; güzel kadınlara tecavüz edişi; insani boyutları aşan zulümleri "Zengin bir herif vardı, Ziybek (Zeybek) diyi. Aman yavrum adamı dövmüşler de evin içine atıp diri diri yakagomuşlar', 'Yunan Gara Mustafa'nın bacaklarını kesmiş, eziyet idmiş, öldüregomuş. Gaynanasını da goyun yüzer gibi memelerini yüzmüşlerde sırtından aşıragomuşlar. Köye cenazeleri geldi., bütün Dumluca yandı, gavruldu. Tek dumluca değil, bütün gomşu köyler yandı' 'Yunan gitti emme guzum yedi yıl gıtlık oldu; fakirleştik, irezil oldu bütün köyler. Allah bi daa yaşatmasın'" (Çalış, 2002, s. 134) şeklinde özetlenir. Eskişehir ve çevresinden yapılan söz konusu derlemede hem maddi hem de manevi bakımdan zarar veren Yunan işgali esnasında zor durumda kalan Gülnazik adındaki genç kadının yaşadıkları yer alır. "Gülnazik" anlatısının bu varyantında başkişi ile amcasının oğlunun düğünü yapılırken Yunanlılar Eskişehir ili Sivrihisar ilçesi Elekli köyüne girer. Yunan kuvvetlerinin lideri Gülnazik'i görünce "Bu güzel kıızı verirseniz köyü yakıp yıkmayız" dediği Elekli köyü muhtarı Gülnazik'i Yunan askerlerine teslim eder. Atina'ya götürülürken yardım istediği erkek kardeşi Tahir, Gülnazik'i kurtarmak isterken bir Yunan askeri tarafından öldürülür.

Gülnazik

Şu bayır güllü bayır
 Gülnü de dikenden ayır
 Kardeşim adın Tayır
 Beni Yonandan ayır
 Durnam durnam
 Ben Yonanda durmam

Yunan

Otomobile binmedin
 Gözyaşını silmedin
 Ne çok ağlan Gülnazik
 Tayır gardaşın olduğunu bilmedim
 Nazik Nazik
 Gençliğine yazık

Gülnazik

Otomobile bindirin
 İncitmeden indirin
 Beni geri döndürün
 Ben Yonan malı olmam
 Durnam durnam
 Ben Yonanda durmam

Fasille vursam pişer mi?
 Yere düşsü şişer mi?
 Sen Yonansın ben Müslüman
 Bize nikâh düşer mi?
 Durnam durnam
 Ben Yonanda durmam” (Çalış, 2002, s.136)

Anlatının bu varyantında Gülnazik’in Atina’da yaşadıkları ve orada ne kadar kaldığı, nasıl kaçtığı anlatılmaz; ancak köyüne gelişi ve annesine seslenişi yer alır:

Gülnazik

Annem beni kaçırıldar
 Yollarımı şaşırıldar
 On beşime değmeden
 Bir Yonan’a düşürdüler
 Durnam durnam
 Ben Yonanda durmam
 Atina’dan tuz geldi
 Allah’tan izin geldi
 Aç anam aç kapını

*Yonan'dan kızın geldi
Durnam durnam
Ben Yonanda durmam*

Ailesinden ayrı kalan Gülnazik, bu süreçte kendisini bekleyen nişanlısının o gün bir başkası ile düğünü olduğunu öğrenir. Tanınmamak için siyah kıyafetler giyerek düğüne gitse de nişanlısı Gülnazik'i tanır; düğünden vazgeçmek istediğini belirtir. Gülnazik ise "Bunca yıl Yonan kahrı çektim de gumalık kahrı mı cekemeyecem? Guman olurum senin" (Çalış, 2002, s. 138) diyerek hem ailesine hem de nişanlısına kavuşur.

Her türkü arka planda bir hikâye barındırır. Farklı varyantları bulunan türkünün hikâyeleri de değişkenlik gösterir. Gülnazik türküsünün Denizli Çal varyantı "Batı Anadolu'nun Yunanlılar tarafından işgali sırasında yaşanan olayların sonucunda teşekkül eder. Bir Yunan komutanı, beğendiği Gülnazik'le zorla evlenir ve onu Yunanistan'a götürür. Gülnazik'in burada üç çocuğu olur. Yedi sene sonra Gülnazik, bir yolunu bularak Yunanistan'dan kaçır ve yolda çocuklarını denize atar" (Gültekin, 2013, s. 18). Yaşanan bu olay üzerine de Gülnazik türküsü şekillenir. Bu türkü ile ilgili İzmir'in Ödemiş ilçesinden derlenen varyantta Kurtuluş Savaşı sırasında Ödemiş, Yunan işgaline uğradığında Yunan subay Gülnazik'e âşık olur, babasından ister; ancak babası: "Bir Yunana kesinlikle kızımı vermem." diye onları reddedince ailesine zarar vermelerinden korkan kız, kendisini onlara vermesi için babasına yalvarır. Ailesi ve milleti için kendini feda eder, Yunanlar Anadolu'dan çıkarılınca subayla beraber Yunanistan'a gider, iki çocukları olur. Aradan sekiz on yıl geçince subaya savaşın bittiğini, anne ve babasını özlediğini, onları görmek istediğini söyler. Çocuklarıyla beraber Türkiye'ye gitmek üzere gemiye binerler. Denizin ortasında "Siz Yunan'ın çocuklarısınız" diyerek onları suya atar, kendisi de intihar seçer. Bunu duyan ailesi ve çevresi "Ben Atina'da durmam" diye bir türkü yakar. Manisa/Turgutlu varyantında Türk gelinini isteyen Yunanlı subay, imamla işbirliği yapar. Balıkesir varyantında ise, Yunan subayın Türk kızını zorla alması gibi bir durum söz konusu değildir. Anlatılan hikâyede o, gönül rızasıyla evlenir, daha sonra Atina'ya gider (Şahin, 2004, s. 83).

"Gülnazik" anlatısında başkişinin Yunan askerle evlenme biçimi, yakınlarını kaybetmesi, Atina'da kaldığı süre, çocuklarının sayısı, Atina'dan döndükten sonraki hayatı ya da ölme biçimi gibi unsurların/hususların farklı yörelerde değişkenlik göstermesinde metnin halk anlatısı olmasının ve sözlü geleneğin etkisi vardır. Masal çalışmaları ve derlemeleriyle ilgilenen Naki Tezel bu anlatıyı hikâye türünün imkânlarından yararlanarak yeni bir biçimde yazar.

Yaşanan Gerçeklikten Kurguya, Türküden Öyküye: Naki Tezel'in "Gülnazik" Adlı Öyküsü

Milli Mücadele yılları, Birinci Dünya Savaşı sırasında İtilaf devletlerinin Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yönelik yaptığı gizli antlaşmalarla başlayan ve Türk'ün bağımsızlık savaşı verdiği bir süreçtir. 1918 yılında imzalanan Mondros Mütarekesi ile işgallere hukukî dayanak oluşturmaya çalışan işgalci güçler Mütareke'nin "Müttefikler emniyetlerini tehdit edecek vaziyet çıktığında her hangi sevk-ül cevş noktasını işgal hakkını haiz olacaklardır" (Rauf Orbay, 1993, s. 125) şeklinde belirlenen 7. maddesine istinaden önemli yerlere askerlerini yerleştirirler. Bu süreçte İngilizler, Yunanların "Büyük Yunanistan" hayallerini canlandırmak suretiyle onları Batı Anadolu'yu işgale sevk ederler. Bölgede herhangi bir karışıklık olmamasına rağmen işgaller başlatılır ve Yunan ordusunun İzmir'i işgali Menemen, Manisa, Turgutlu, Salihli, Alaşehir, Torbalı, Ödemiş, Aydın'ı ele geçirme çabaları ile sürer. Türk halkının düşmanla mücadelesinde milletini seven herkes, ülkeyi çıkmazdan kurtarma amacı doğrultusunda tüm varlığı ile Milli Mücadeleye destek verir; devletin devamlılığını sağlayabilmek için sahip oldukları imkânları aşan fedakârlıklarda bulunurlar. Yunan ordusunun Türkleri hem fiziksel hem de psikolojik ve tinsel açıdan ölüme sürüklemeye çalıştığı bu dönemden kurtulmakta halkın vatan topraklarından düşmanı uzaklaştırma azminin dinamik bir unsur olması etkilidir. Ancak kaostan beslenerek kendi menfaatlerini önceleyen, düşmanla aynı düzlemde eylemlerde bulunan yozlaşmış, milli bilinçten uzaklaşmış kişilerin varlığı da bu süreçte kendini gösterir.

Naki Tezel, Yıkılan Köprü eserinde yer alan öykülerinde Millî Mücadele yıllarını bireysel ve toplumsal bağlamda anlattığı "Gülnazik" öyküsünde, toplumun yaşadığı travmatik durumu bir Türk kızının bireysel yaşantısından hareketle yabancılaşma teması ekseninde ben-öteki karşıtlığında sunarken onu özleme, yabancılaşmaya sürükleyen imamın yozlaşmış kimliği ve ötekileşen varlığı ile özdeşleştirir.

Öykü zamanı Batı Anadolu'nun önemli bir kısmını işgal ettiği dönemi kapsayan eserde köylerdeki halkın Balıkesir'e yaklaşan Yunan ordusuyla mücadele edebilmek için çeşitli yöntemler geliştirdiği aktarılır. "*Köylerin mert, ölümden korkmaz, çelik bilekli, damarlarındaki kanın her zerresi Türk olan yiğitleri silaha sarılarak hep birlik olarak çeteler kur[ar] ve düşmanı pusuya düşürmek için köylerinden, analarından, babalarından ve eşlerinden ayrılı[rlar]*" (Gülnazik, s. 89). Öteki'nin girdiği her toprakta Yunan mezalimine dair ürkütücü olaylar anlatılırken Balıkesir'in köyleri işgal edilir; Yunan ordusu K... 'ya yaklaşır. K... köyünün en çok okuyan ve köylü tarafından saygı duyulan kişisi İmam Hasan, her konuşmasında padişahın peygamber vekili oluşunu hatırlatır, halkın ona sadık kalması gerektiği hususunda vaaz verir. Düşman ordusunun köye yaklaşmasıyla birlikte onunla savaşmak üzere eli silah tutan gençlerin ve yaşlıların çetelere katıldığını gören imam, halkı camiye toplayarak gitmemelerini;

Yunanlıların memlekete medeniyet, para, saadet ve refah getireceğini; Padişah'ın Yunanlılarla birlikte olduğunu anlatır. Onun bu sözleri milli benlikten kopuşunun, yabancılaşmasının ve yozlaşmasının ilk aşaması ve işaretleridir. İmanın tüm söylevlerine rağmen köy sakinlerinden birkaç kişi dışında kimse onu dinlemez ve vatan savunması için savaşıma gider. Onlar gittikten kısa zaman sonra Yunan müfrezesi K. köyüne girdiğinde imam ve köyde kalan erkekler Yunan askerlerini *"hoş geldiniz"* (Gülnazik, s. 90) diyerek karşılar. Sözlü yabancılaşmanın eyleme dönüştüğü bu tutumda ise milletin içinde bulunduğu buhranın farkında olmayan, bireysel çıkarlarından başkasını düşünmeyen imam, *"aç kurtlara benz[eyen], her birinin gözleri yerinden fırlamış, köyde yıkacak, yakacak yer, öldürecek insan, ırzına tecavüz edecek kadın ar[ayan]"* (Gülnazik, s. 90) Yunan ordusuna itaati uygun bulur; yanında kalanları yönlendirmeleri ile etkileyerek işgal güçlerini karşılar; *"Birbirini boğazlayan insanların sel gibi akan kanlarının rengi sanki gökyüzüne aksetmişti"* (Gülnazik, s. 90) diye tasvir edilen işgal günlerinde bir akşam, müfrezenin genç zabiti imamı yanı çağırarak ondan, kendisine "kız" getirmesini ister. Onun bu isteğinin ardında, işgal ettiği topraklarda kurmaya çalıştığı iktidarını kadın bedeni üzerinde pekiştirerek vatani ve kadını iğfalın zevkini duyumsama niyetinin yattığının farkında olan imam, kızı getirmezse bedensel ve ruhsal gerilimi artacak zabitin kendisini öldürüleceğini düşünür; köyde kalan ailelerden birinin kızını/ Gülnazik'i zabite götürmeye karar verir. İmam, güzel ve çekici bedeniyle bu kızın Yunan zabiti etkileyeceğinden emindir. Bu nedenle onun sayesinde Yunan hükümetinde kadılık gibi iyi mevkiler elde etmenin hayalini kurarak Gülnazik'in evine gider. Ancak Gülnazik'in babası kızını vermek istemeyince kadılık hayalini gerçekleştiremeyeceği korkusuna kapılan imam, Yunan zabite durumu anlatır; sorunu çözülmesini, kendisinin ödüllendirilmesini bekler. Zabitin emri ile toprak işgali ile elde ettiği gücünü kadın bedeni üzerinden tamamlamaya çalışan düşman askerleri Gülnazik'in evine gider; anne ve babasını süngüleyerek öldürdükten sonra onu zorla, tecavüz edilmek üzere kumandanlarının yanına götürürler. Düşmanın bu tavrı "kendi bedenine sahip olma ayrıcalığı dahi elinden alınan kadının varlığı ile özdeşleştirilen bedeni ve dolayısıyla benliği nesnelleştirilerek (cinsel nesneye dönüştürülerek) özerk kimliği" (Eliuz, 2010, s. 97) fiziksel ve psikolojik tacizlerle yok edilmeye çalışılan kadın/vatan imgesi yaratmanın ilk adımlarıdır. Çünkü tecavüz, savaşlarda kadını ve toprağı iğfalın eş tutulduğu erk ve otorite göstergesi olarak kullanılır. O, "bir grubun diğerini siyasi, ideolojik ve kültürel anlamda baskı altında tutmanın aracı olur. Etnik çatışmalarda bir üstünlük belirtecine dönüşen tecavüz, sadece ilgili kadına değil o kadının ailesine ve mensubu bulunduğu milletine yönelik gerçekleştirilir. 'Benard, savaşlarda yaşanan tecavüzlerin dört farklı görünümü olduğunu savun[ur]. Birincisi erkeği savaşıma motive edebilmek için tecavüzlerin, gönüllü ya da gönülsüz cinsel ödüller olarak kullanılması durumudur. İkincisi, çatışma içerisinde yer alan silahlı grupların tecavüz eylemleriyle hukuk dışına çıkmalarının, yetkililer tarafından sıkı denetimlerle engellenmesi ve cezalandırılması

yerine zaman zaman belirli bir ‘hoşgörü’ gösterilmesidir. Üçüncüsü, tecavüz eylemlerinin sistematik olmak yerine, liderlik yapısındaki bir kırılmadan yararlanan bireysel eylemler olarak tasvir edilmesidir. (...) Dördüncüsü ise, tecavüzün planlı bir savaş taktiği olarak kullanılmasıdır” (Kelleci, 2017, s. 412). “Gülnazik” hikâyesinde bu durum “ırzına tecavüz edecek kadın arayan” düşmanların, tecavüz eylemini hem savaşıma motive unsuru hem de savaş taktiği işlevinde kullandıklarını işaret eder. Çünkü düşman, tecavüz ile kadının fiziksel ve psikolojik varlığına zarar vermenin yanı sıra saldırıya uğrayan kadınların mensubu bulunduğu milletin de toprak bütünlüğü ile ruh sağlığını bozar. Kendi bedeniyle beraber temsil ettiği ordunun/milletin psikolojik yönden rahatlamasını sağlamak amacıyla bir Türk kızına tecavüz eden Yunan zabıt, bedensel boşalımı yaşayıp sakinleştiğinde ve “*vahşi bir zevkle saldırdığı Gülnazik’e*” (Gülnazik, s. 91) dikkatle baktığında ona âşık olmaya başlar, önceki duygularından utanır. Bencilce, düşmanca davranışları geçer; ona sevgi ile yaklaşmaya çalışır. Ancak Gülnazik’in hafızasında telafisi mümkün olmayan acıların izlerini bırakan; onun nezdinde kendi fiziksel ihtiyaçları için karşısındakinin değerlerini ve duygularını önemsemeksizin hareket eden Yunan zabıt, hem insanî hem de etik anlamda yok hükmündedir. Başkişi, sabah olunca yanından ayrılmayan, ona yalvaran zabite aldırmaक्सızın, kabuğuna çekilip annesine, babasına ve kendi başına gelenlere ağıt yakar:

*Mercimek ektim taşa
Bitmedi kaldı kışa
Ne ağlıyon Gülnazik
Yazılan gelir başa*

*Pathcanı doğradım
Doğradım kavurmadım
Zerbest zerbest gezerken
Bu Yunana uğradım*

*Şu derenin demiri
Yanık olur kömürü
Ne ağlıyon Gülnazik
O da Allah emri*

*Yunan geldi besledi
Bir kabadayı istedi
Ne ağlayan Gülnazik
Gavur İmam gösterdi*

*Atina'nın imamı
Nerde çıkar dumamı
Kimselerden şüphem yok
Asıverin imamı*

*Atina'nın samanı
Yeşil çıkar dumamı
Başkasından şüphem yok
Öldürsünler imamı (Gülnazik, s. 91-92)*

Gülnazik, "Yazılan gelir başa, o da Allah'ın emri" diye başlayan kaderci yaklaşım ile kaderinden memnuniyetsizlik arasında ne yapacağını bilemeyen bir ruh haline bürünür. Başkişi "Zerbest zerbest gezerken/ Bu Yunana uğradım" sözleriyle hem bireysel hem de toplumsal özgürlüğünün "Yunan" nedeniyle elinden alındığını belirtir. Ancak tutsaklığın sebebi görünürde Yunan olmasına rağmen asıl sorumlusunun düşmana yol gösteren, ondan yana tavır alan, bireysel çıkarlarını ön planda tutarak Millî Mücadeleyi zorlaştıran ve "gâvur" olarak tanımladığı imam olduğunun da farkındadır. Gâvur "dinsiz kimse, Müslüman olmayan kimse, merhametsiz, acımasız" (TDK, 2005, s. 729) anlamlarına gelir. Ağdın sonraki kısımlarında geçen "Sen Yunansın ben İslam" (Gülnazik, s. 93) mısraından hareketle bir millet adı olan Yunan'ın Hristiyanlığı işaret edecek şekilde kullanıldığı görülür. Dolayısıyla imama "gâvur" diyen Gülnazik, onun sadece dinini değil milletini de öteki ile eş tutar ve "Atina'nın imamı" söylemiyle de onu düşmanla aynı safa/ tarafa çeker. Ona göre Yunan tarafından beslenen, yozlaşmış kimliğin sahibi imam, düşman muamelesi görmeli ve asılarak öldürülmelidir.

Gülnazik'in hem annesi ile babasının fiziksel ölümünün hem de kendisinin psikolojik ve tinsel ölümünün ardından tuttuğu yas sürecinin başlangıcındaki ağıtlar kendi rızası alınmaksızın Yunanistan'a götürülmesi ve zabitle zorla evlendirilmesi ile devam eder. Yunan zabıt, K...köyüne Yunan askerleri için erzak getiren araçla başkişiyi karargâha götürür. Kumandandan bir hafta izin alan zabıt, önce İzmir'e oradan Yunan şilebiyle Yunanistan'a geçer; Türk kızını Atina'ya götürüp annesi ve babası ile tanıştırır, nikâhlanır. Sonra da onu Yunanistan'da bırakarak ordudaki görevine, işgal ettiği topraklara döner.

Atina'da zabitin/ düşmanın ailesi ile kaldığı ev Gülnazik için çile çekilen hücreden farksızdır, aile özlemine sıra hasretinin de eklediği gurbette ağıtları, özlemi ve yalnızlığı katlanarak artar. Ayrıca ailesinden, milletinden, vatanından ayrı kalmanın dışında farklı milletten/ Yunan, farklı dinden bir kişiyle evli olmanın yasını tutan başkişi, manevi değerlerden uzaklaşma korkusuyla psikolojik gerilimi yaşar:

*Tomafiller bağlandı
Atinaya yollandı
Beni götüren şöför
Zincirlerle bağlandı.*

*Gök börülce pişer mi
Piştiği yere düşer mi
Sen Yunansın ben İslam
Bize nikâh düşer mi?*

*Dağ ayrı duman ayrı
Kaş ayrı keman ayrı
Nasıl seninle yatam
Dinin dinimden ayrı*

*Yumurtanın sarısı
Yere düştü yarısı
Allah razı gelir mi
Oldum Yunan karısı (Gülnazik, s. 93)*

Bedensel ve ruhsal varlığına yabancılaşma süreci başlayan Gülnazik, zabitin ailesinin yanında değersiz bir nesneden farklı değildir. Orada ne bireysel ne toplumsal kimliği tanınmayan genç kız, adeta işgal edilen topraklardan getirilen ganimet muamelesi görür. Ülkesindeki düşünen, hisseden varlık olma durumundan çıkarak bedeni ve eylemleri üzerinde tasarruf hakkı elinden alınan, evin dışına çıkması yasaklanan bir “şey” haline getirilir. Zabitin ailesinden sürekli fiziksel şiddet görür. Hamile olduğu anlaşılınca maruz kaldığı şiddet azalmasına rağmen sokağa çıkma hususundaki yasaklar devam eder, kendisine verilen odada yalnız kalır, sürekli ağlar. Ancak, çocuk dünyaya geldikten sonra torunları oldu diye sevinen zabitin ailesi artık Gülnazik’i odaya kilitlemez ve sadece evin önündeki çayırılığa çıkmasına izin verir. Başkişi dışarda olsa bile Yunan zabitle tanıştığı ilk günden itibaren içinde bulunduğu travmadan; fiziksel bakımdan açık nitelikler taşıyan mekânın kendini boğan ikliminden, labirent hissi veren çıkmazından kurtulamaz. İçerdeki ruhsal yorgunluğu, travmatik durumu dışarıya da yansır. Ne içeriye ne de dışarıya ait olamamanın; vatanından, ailesinden kopuşun verdiği yabancılık durumunu yaşar. Yaşadığı tüm kayıpları, memleketinin düşman tarafından işgal edilmesini, kendisinin o düşmanın evinde bulunmasını, mekâna yabancılığı nedeniyle boşlukta yaşamının anlamsızlığını düşünür, ölümü bir sığınma mercii olarak tasavvur eder. Çünkü “çevresindekileri, yaşadığı dünyayı anlamlandıramayan, amaçsız gören birey kendi iç dünyasında da boşluğa düşer. Doğası gereği bir yerlere, bir ‘şey’lere bağlanarak yaşamını anlamlandıran bireyin bu boşluk algısı” (Ünaldı, 2011, s. 14-15) yaşanan dünyanın

değersizliğinden kaynaklanır. Yaşam olgusu anlamını yitirdiğinden ruhsal ve psikolojik ölümü yaşayan Gülnazik de bu boşluk algısının yarattığı etki ile bedensel varlığını sonlandırmak ister. Yaşadıkları onu, yabancılaşmaya yönlendirir. "Hegel 'yabancılaşma' teriminin iki büyük ve birbiri ile ilintili anlamı olduğu belirt[ir]. 1) bireyin özde farklı olmadığı ve geçmişte birleşik olduğu bir şeyden ayrıldığından farkındalığı 2) Bireyin özde farklı olmadığı ve geçmişte birleşik olduğu bir şeyden ayrı olan benliğinden kasdı vazgeçisi ya da teslimiyeti; yani yabancılaşma durumundaki kendisini, bu ayrılığın zeminini yok etmek üzere kurban edışı" (Özbudun vd., 2008, s. 18). Gülnazik de geçmişine ait değerlere aile, vatan, millet, din, evlat sevgisi vs. kavramlara uzak kaldığını hisseder.

Geçmişte bütünleşik olduğu değerlerden ve kavramlardan ayrılmak zorunda bırakılışı onu kendi benliğine de yabancılaştırır. Zira kendi bedeninden vazgeçen ve sık sık intihar etmeyi düşünen Gülnazik, düşman kanı taşıdığı, tecavüz sonucu dünyaya geldiği için çocuğunu isteksiz şekilde, bir yabancı gibi kucağına alır. Mekânsal ve duygusal bakımdan yabancılığını, yalnızlığını kendi evladı aracılığıyla unutmaya çalıştığı zamanlar da olur; ancak Yunan zabite benzeyen çocuğuna bakınca anne ve babasının süngülenişini hatırlayıp feryat etmeye başlar, kucağındakine tekrar kinle bakar. Yunan zabitin yüzü, onda özelde evine, kendine genelde vatanına, milletine tecavüzü, şiddeti hatırlattığı için babasına benzeyen bebek de onda aynı imgelemi çağırıştırır, çocuğuyla arasına bedensel ve duygusal mesafe koyar. Çünkü "insan bir birey olarak sadece kendi ana ve babasının çocuğu değildir. O aynı zamanda uzun bir geçmiş zamanın ürünü olan özkültür ve onun mirasının da bir ürünüdür" (Topakkaya, 2008, s. 570). Kendisine Yunan askerinin ve milletin soyundan zorla verilen, kabul ettirilmeye çalışılan bu çocuğa/ geleceğe/ yenilgiye karşı koyabilmek için annelik duygularına yabancılaşır.

Atina'da daima ötekiliği hatırlatılarak muamele edilen Gülnazik anne olduğunda kısmen/ bedensel varlığı ile kabul görse de kültürel bakımdan hâlâ yabancısıdır. Oğullarının neslini devam ettirdiğinden Yunan zabitin ailesinden eskisi kadar eziyet görmeyen başkisi bahçeye çıktığında hem yaşadığı evde hem de mahallede birtakım değişiklikler fark eder. Zira Mustafa Kemal komutasındaki askerlerin Dumlupınar'da düşmanı yok ettiği, düşmanın İzmir'e doğru kaçtığı haberi Atina'ya ulaşır; Yunan halkı oğullarından, kardeşlerinden haber almak amacıyla koşuşturur, endişelenir, telaşlanır. Oradakilere göre yabancı, öteki ve düşman görüldüğünden kendisine bir şey söylenilmediğinden olanlardan habersiz kalan Gülnazik şehirdeki kargaşadan faydalanarak çayırılığa daha sık çıkmaya başlar. Atina'daki hareketliliğe ise anlam veremez, daha önce söylediği ağıtları türkü biçiminde tekrarlarlarken birisinin kendisine Türkçe seslendiğini duyar, onunla konuşmaya başlar. Yunan ordusu tarafından esir alınan kişilerin arasında yer alan Türk, Yunan ordusu Anadolu'da bozguna uğrayınca Atina'daki karışıklığı kullanarak arkadaşlarıyla beraber kaçtıklarını anlatır. Onun

öyküsünü dinledikten sonra Anadolu'ya geçeceğini belirtir, isterse onu da götürmeyi teklif eder. Memlekete gitmek için gece buluşmak üzere ayrılırlar. Tanımadığı adama güvenip güvenmemekte tereddüt eden Gülnazik “*bir Türk'ün kendisine yapabileceği en büyük fenalık, şüphesiz bir gâvurun evinde hapis, esir olarak, işkence içinde yaşamaktan çok evla*”dır (Gülnazik, s. 96) diye düşünür, milliyetçi duygularını önceleyerek gitmeye karar verir. Çünkü millet olmak, millî bir bilince sahip olmak bireylerden ziyade kültürel birikimin yansımalarıdır. Kendisinin/ kendilik bilincinin farkında olan Gülnazik, kendi içinden, milletinden birini yabancıya/ ötekiye tercih eder. Çünkü toplumsal bütünün parçası olan insanın bireysel varlığını öteki bireyler ile tanımlaması gibi milletler de öteki milletler karşısında güçleri ya da güçsüzlükleri ile dünyadaki yerini tanımlarlar. Dolayısıyla “kendilik bilinci kendini ötekilerle birlikte tanımlamayı da içerir; bu bilinç aynı zamanda aitlik bilinci olur. Yani bu ilişkinin altında, bilincin ‘bağıntılı tanımlama ve konumlama’ eğilimi yatar. Bu bağıntılı konumlama, bireyi de kayıt altına alır. Ona yükümlülükler yükler. Tüm yükümlülüklerini sırtından atan birey, aynı zamanda tüm bağlantılarını da çıkarıp bir kenara koymuş demektir. Aidiyet bilinci işte böylece teşekkül eder. Aidiyeti algılama ve onun sorumluluğunu hissetme bağlılık; bunun farkında olmak da bağlılık bilincidir” (Köktürk, 2016, s. 18-19). Gülnazik Türk milletine aidiyetini, Türk'ten gelebilecek herhangi bir kötülüğü Yunan evinde yaşamaktan daha üstün tutar. Böylece hem kendini hem de ötekini/ Yunan'ı/ düşmanı tanımlar ve konumlandırır. Türklük bağına güvenerek düşmana ait mekândan, tanımadığı adamla kaçmaya karar veren Gülnazik, Yunan zabiti hatırlattığı için mümkün olduğunca uzak kalmaya çalıştığı çocuğunu annelik içgüdüğü ile yanına alarak gece vakti evden ayrılır; genç adamla buluşur, birlikte kayığa binerek limandan uzaklaşırlar. Yanındaki genç adam “*bu çocuk o gâvurun piçi değil mi?*” (Gülnazik, s. 97) diye sorduğunda ise Gülnazik hiçbir şey söylemeden çocuğu denize atar ve şunları söyler:

*Atinanın üzümü
Kıramadım sözünü
Çocuğumu atarken
Yumuverdim gözümü*

*Yumurtanın kulpu yok
Gözlerimde uyku yok
Sür Ahmet Bey gemiyi
Yunanlıdan korkum yok (Gülnazik, s. 97)*

Çocuk, hem bireysel hem de toplumsal devamlılığın işaretlerindedir. Ataerkil sistemlerde neslin belirleyici unsuru “baba” kabul edilir. Dolayısıyla Gülnazik, Yunan neslinin bir uzantısı gördüğü çocuğunu denize atarken anneliğin duygusal durumu ile gözlerini kapatsa da onu atmaktan vazgeçmez. Böylece ailesini öldüren, kendini

vatanından koparan, Müslüman ve Türk olmayan biriyle evlenmek zorunda kalmanın utancını azaltacağını düşünür ve çocuğundan vazgeçer. Çocuğu atarken gözünü yumuvermesi onu kaybetme anındaki duygusal karmaşasının, ötekini hatırlatan varlıkla kurduğu kısa süreli yakınlaşmanın dışavurumu şeklinde değerlendirilebilir. Minimum düzeyde de olsa geçmişle ontolojik bağı koparma çabasının gözleendiği bu durum/ Gülnazik'in çocuğundan vazgeçme edimi, anne babasını kaybetme süreci ile başlayan ve Atina'da devam eden geçmişinden, kriz anlarından kaçış denemesidir. Onun bu tavrı milletine, millî ben'ine ve şahsî ben'ine vicdanî borcunu ödeyip sorumluluktan kurtulma gayretleri şeklinde yorumlanabilir.

Her şeyi bilen Tanrısal anlatıcı ile kurgulanan hikâyenin sonunda anlatıcı, çocuk denize atıldığında gökte yükselen ayın babasına kavuşan küçük bir ölüyü seyrettiğini belirtir. Böylece Yunan zabitin de İzmir'de denize dökülen askerlerin arasında yer aldığı haberi verilir.

Sonuç:

Folklor araştırmalarında önemli bir kimlik olan Naki Tezel, Türk halk masallarının derlenmesi ve yayımlanması ile ilgili çalışmalarıyla tanınır. Derlediği masal ve halk hikâyelerinde kaynak kişilerin anlattıklarının yanı sıra metinlerin ana motiflerini bozmadan kurguyu yeniden şekillendirir. Naki Tezel'in, olay örgüsünü çoğunlukla Millî Mücadele yıllarında cephede ve cephe gerisinde yaşananların konu edinildiği hikâye türü formunda yazılan Yılan Köprü adındaki kitabının son metni olan "Gülnazik" adlı öyküde, Batı Anadolu'nun işgali sırasında Gülnazik'in Yunan bir zabıt tarafından tecavüze uğraması, vatanından ve ailesinden ayrılmak zorunda kalması; bu süreçte yalnızlaşması, millî benliğinden uzaklaşmadan bireysel ben'ine ve çocuğuna yabancılaşması trajik ve dramatik biçimde anlatılır. Naki Tezel, başkışının Yunan askerle evlenme biçimi, yakınlarını kaybetme, Atina'da kaldığı süre, çocuklarının sayısı, Atina'dan döndükten sonraki hayatı ya da ölme biçimi gibi konularda Batı Anadolu'nun farklı yörelerinde değişkenlik gösteren Gülnazik'in öyküsüne, anlatımın ana duygusuna sadık kalarak yeni bir form kazandırır.

Naki Tezel'in "Gülnazik" hikâyesinde Millî Mücadele yıllarında Yunan askerlerinin sivil halka zulmü; kendi küçük çıkarları için işgalcilerle işbirliği yaparak güçlü olmayı hayal eden, kendi benliğinden ve millî kimliğinden uzaklaşan kişilerin onlara destek olması bağlamında tarihsel gerçeklik kurgusal gerçekliğe kaynaklık eder. Toplumun önder kabul edip güvendiği imamın bireysel menfaatleri için yanlış yönlendirmelerine rağmen, Yunan ordusunun Anadolu'daki fiziksel ve psikolojik yıkımlarına karşı koymak amacıyla vatan savunmasına giden halk, kendi askeri gücünü kendi yaratmaya, millî bir kuvvet kurmaya çabalar. Başkışının yaşadıklarından sorumlu olan ve "gavur imam", "Atina'nın imamı" olarak nitelenen imam ise

düşmanla birlik sağlayarak Atina'da kadınlıkla eşdeğer mevki kazanmayı düşler. Bunun için de vatanın namusunun yanı sıra kadınların namusunu da onların istismarına açık hale getirir. İmam, hem işgal edilen topraklardaki erkini biyolojik erkeklığı ile somutlaştırma hem de cinsel arzularını doyurma niyeti ile kendisinden bir kadın getirmesini isteyen Yunan zabite karşı çıkmak yerine, tecavüzün gerçekleşmesine yardımcı olur. Köyün güzel kızlarından Gülnazik'i kızın anne ve babasının öldürülmesi pahasına Yunan zabite sunar. Gülnazik'in hem dramatik hem de trajik hayatının başlamasına sorumlusu yozlaşmış kimlik imam, hikâyede öteki/ düşman ile aynı düzlemde yer alır.

Tecavüze uğradıktan sonra kendisine aşk duyguları ile yaklaşmaya başlayan Yunan zabit tarafından Atina'ya götürülmesi, orada eziyet görüp değersizleştirilmesi Gülnazik'in kendini yabancı hissetmesini hızlandıran unsurlardır. İçinde bulunduğu yeni çevrenin/ Atina'nın fiziksel, sosyal ve kültürel yabancılığı başkişi özelinde kadınların savaşlardaki mağduriyetini derinleştirilmesi bakımından önem arz eder. Atina'da daima ötekiliği hatırlatılarak muamele edilen Gülnazik anne olduğunda kısmen/bedensel varlığı ile kabul görse de kültürel bakımdan hâlâ yabancısıdır. Türklerin Yunan ordusu karşısındaki zaferi kendisinden saklanarak düşman unsurun bir parçası olduğu unutulmaz. Gülnazik de Yunanlıları hem düşman hem de yabancı değerlendirmekten vazgeçmez. Çocuğunun babasının Yunan oluşunu kabullenmediğinden kendi çocuğuna yabancılaşır ve Atina'dan kaçışı sırasında Türklerin denize döktüğü Yunan ordusunun bir uzantısı/ devamı gördüğü çocuğunu kendi rızasıyla denize atar. Onun bu tutumu hikâyede millî bilincin yansımalarının yanı sıra hayatının bir döneminde maruz kaldığı yabancılıktan, ötekilikten, düşmanla aynı mekânı paylaşmak zorunda kalıktan, bireysel ve toplumsal ben'in taciz edilmesinin belleğinde bıraktığı olumsuz imgelerin somut göstergesinden, derin yaralarından kurtulma çabasıdır.

Kaynaklar

- Altunbay, M. (2019, 16 Nisan). Naki Tezel. İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tezel-naki>
- Eliuz, Ü. (2010). Orhan Kemal romanlarında kadının nesne olarak kullanımı: cinsel taciz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3/13), 96-103.
- Ferya, Ç. (2002). Eskişehir'in Yunan işgali ve Gülnazik türküsü. *Milli Folklor*, (54), 132-139.
- Gültekin, M. (2013). Halk anlatılarının teşekkülünde geleneğin rolü: Naziğim destanı ve Gülnazik türküsü örneği. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (1/2), 15-24.
- İvgin, H. (2018). Afyonkarahisar-Emirdağ Gülnazik ağıt türküsü ve varyantları. *VIII. Uluslararası Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu* (943-653).
- Kelleci, T. (2017). Cinsiyetçi milliyetçilik ve savaşlarda cinsel şiddetin kullanımı: Bosna örneği. *Alternatif Politika*, (9/3), 409-441.
- Köktürk, M. (2016). *Millet ve milliyetçilik*. Ötüken Yayınları.
- Özbudun, S. & Markus, G. & Demirer, T. (2008). *Yabancılaşma ve ....* Ütopya Yayınevi.
- Rauf O. (1993). *Cehennem değirmeni*. Emre Yayınları
- Şahin, H. İ. (2004). Türk Yunan ilişkilerinin geleneğe yansımalarına bir örnek: Atina türküsü. *Milli Folklor*, (62), 80-88.
- Türkçe Sözlük*. (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tezel, N. (1944). *Yıkılan köprü*. Ankara.
- Topakkaya, A. (2008). Geçmiş zaman gerçekte geçmiş midir?. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* (1/4), 566-573.
- Tümen, T. (2018). *Naki Tezel'in masalları ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi
- Ünalı, H. (2011). *Türk romanı ve yabancılaşma: bir edebiyat sosyolojisi denemesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi